

- / Ю. Безкоровайна // Студентський науковий альманах факультету іноземних мов. – 2009. – Вип. 1(6). – С. 230-234.
3. Козачінер О.С. Формування лексичних навичок в учнів 1-го класу / О.С. Козачінер // Англійська мова та література. – 2008. – №3. – С. 2-3.
4. Кравчук Л. Побачити кожний успіх: особливості навчання лексики на початковому етапі / Л. Кравчук // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2009. – №2. – С. 43-48.
5. Ніколаєва С.Ю. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С.Ю. Ніколаєва [та ін.]. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

М.И. КОХАНЕВИЧ, Н.А. ДЖАВА. ФОРМИРОВАНИЕ ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ ОБУЧЕНИЯ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ

Резюме. В статье раскрыты теоретические аспекты относительно содержания и сущности обучения лексики учащихся младшего школьного возраста. Рассмотрены этапы формирования лексических навыков. Определены стратегии овладения иностранной лексикой.

Ключевые слова: лексическая компетентность, компетенция, лексические единицы, стратегии обучения.

M.I. KOKHANEVICH, N.A.DZHAVA. FORMATION OF LEXICAL COMPETENCE AT THE INITIAL STAGE OF LEARNING A FOREIGN LANGUAGE

The summary. The article describes theoretical position on the content and nature of learning vocabulary of the junior pupils.

Key words: lexical competence, competence, lexical units, learning strategies.

Рекомендовано до друку.
Канд. пед. наук, доц. Н.А. Джава.
Одержано редакцією 31.05.2016 р.

УДК 378.147: 811.111

І.А. ГОРОБЕЦЬ

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ТА ЇЇ ЗАВДАННЯ

Резюме. У статті розкривається роль методики навчання іноземних мов; доводиться необхідність підготовки вчителя іноземної мови до програмування й створення власних програмних продуктів з методики викладання іноземної мови.

Ключові слова: методика, цілі, методи, зміст навчання, програмні продукти.

Постановка проблеми. Для того, щоб навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах було ефективним і відповідало сучасним вимогам, майбутній учитель має добре оволодіти теоретичним курсом «Методика навчання іноземної мови», який повинен посідати провідне місце в системі професійної підготовки фахівця.

До основних завдань теоретичного курсу «Методика навчання іноземної мови» відносяться такі:

- показати головні компоненти теорії сучасного навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах і на цій основі навчити студентів використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань;
- ознайомити студентів з сучасними тенденціями в навчанні іноземних мов як у нашій країні, так і за кордоном;
- розкрити суть складових частин і засобів сучасної методики як науки; спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі;
- сформувати у студентів під час практичних і лабораторних занять професійно-методичні вміння, необхідні для плідної роботи в галузі навчання іноземних мов;
- залучити майбутніх вчителів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації [2].

Аналіз досліджень і публікацій. На сьогодні на основі та під впливом досліджень А.Н. Леонтьєва, Л.І. Божович, А.К. Маркова, В.М. Сухомлинського, І.Зязюна сформовано загальну картину динаміки методики іноземних мов. Наголошується у сучасних науково-педагогічних дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних учених з методики навчання іноземним мовам (І.А. Зимня, Т.В. Сисоєв, С.Г. Минасова, В.П. Фурманова та ін.). М.О. Скуратівська досліджує сучасні методи та технології викладання іноземних мов у вищій школі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В педагогічному плані слово «методика» найчастіше вживається у трьох значеннях:

- 1) «методика» як педагогічна наука, яка має, з одного боку, характеристики, притаманні будь-якій науці (теоретичний фундамент, експериментальну базу, робоче поле для перевірки науково обґрунтованих гіпотез), а з другого – специфічні об'єкти дослідження, що зумовлені як особливостями самого предмета, так і шляхами оволодіння ним;

© І.А. Горобець, 2016

2) «методика» як сукупність форм, методів і прийомів роботи вчителя; це «технологія» професійної практичної діяльності;

3) «методика» як навчальна дисципліна [5].

Методика як наука тісно пов'язана з концепцією навчального процесу, його основними компонентами, які й складають сукупність об'єктів вивчення та об'єктів дослідження.

До основних компонентів навчального процесу відносяться:

- 1) навчаюча діяльність учителя;
- 2) навчальна діяльність учнів;
- 3) організація навчання.

Будь-який процес навчання – це процес сумісної діяльності вчителя та учнів.

Навчання – це акт взаємодії того, хто навчає, з тим, кого навчають, з метою передачі одним і засвоєння іншим соціального досвіду Обидві сторони – і вчитель, і учень беруть активну участь у цій діяльності, але кожен по-своєму:

- вчитель мотивує навчальну діяльність учнів, спонукає їх до навчання;
- вчитель організує навчальні дії таким чином, щоб вони давали максимальний ефект. Ця організація проходить на рівні дій кожного окремого учня;
- вчитель здійснює навчаючі дії, спрямовуючи навчальні дії учнів;
- вчитель дає учням матеріал для засвоєння та орієнтири для їх навчальної діяльності;
- вчитель здійснює контроль за ефективністю засвоєння.

Без тісної взаємодії усіх трьох компонентів навчальний процес не може бути ефективним, а в окремих випадках стає і неможливим. Отже, методика навчання іноземних мов – це наука, яка вивчає цілі, зміст, методи і засоби навчання, а також способи навчання і виховання на матеріалі іноземної мови [1].

Об'єктом методики викладання іноземних мов є навчання, а її предметом – метод навчання. Між об'єктом і предметом існує двосторонній зв'язок. У методиці навчання іноземних мов виділяють дві функціонально різні методики: загальну та спеціальну.

Загальна методика займається вивченням закономірностей та особливостей процесу навчання будь-якої іноземної мови.

Спеціальна методика досліджує навчання конкретної іноземної мови у певному типі навчального закладу з урахуванням мовних і мовленнєвих особливостей рідної мови.

Постійний розвиток методичної науки зумовлює появу самостійних відгалужень загальної методики, наприклад: історичної методики (аналіз методичних концепцій минулого); експериментальної методики (розробка теорії реалізації наукових методичних досліджень); порівняльної методики (дослідження особливостей навчання іноземних мов у різних країнах), методики використання технічних засобів навчання тощо [4].

Кожна наука має свої вузькі завдання, свої способи та об'єкти дослідження. На основі багаторічних досліджень процесу навчання іноземних мов фахівці дійшли висновку, що, спираючись на основні принципи педагогіки, на лінгвістику та психологію і розвиваючись у тісній взаємодії з ними, методика викладання іноземних мов має всі визначальні ознаки, які характеризують будь-яку самостійну науку [3]. Вона має теоретичний фундамент, експериментальну базу, свої об'єкти дослідження, цілі та завдання, свою структуру і систему понять.

Методи дослідження мають на меті одержання наукових даних про закономірності навчання іноземних мов, про ефективність навчальних матеріалів, що використовуються, способів і форм навчально-виховного процесу. Науковий пошук починається з чіткого визначення проблеми, цілей і завдань дослідження.

В сучасній методиці навчання іноземних мов використовуються основні та допоміжні методи дослідження. До основних методів відносять:

Критичний аналіз літературних джерел як метод дослідження. В одних випадках цей метод може бути самостійним, наприклад, коли вивчаються методи навчання іноземних мов минулого. В інших він є складовою частиною деяких основних методів дослідження, коли виникає необхідність робити огляд відповідної наукової літератури, щоб не витратити часу і зусиль на "відкриття", які вже давно зроблені.

Вивчення та узагальнення позитивного досвіду роботи вчителів є також надзвичайно важливим методом дослідження, тому що майстри педагогічної праці нерідко знаходять прийоми та методичні рішення, використання яких значно підвищує ефективність навчального процесу.

Наукове спостереження має цінність лише тоді, коли воно підпорядковане певній меті. Спостереження мають бути цілеспрямованими. Особливої цінності набувають спостереження, зафіксовані за допомогою технічних засобів. Результати зафіксованих спостережень можуть доповнюватися контрольними роботами, стандартизованими та не стандартизованими тестами, протокольними матеріалами [6]. Кваліфікована класифікація спостережень – цінний матеріал для розробки методичних рекомендацій.

Пробне навчання – це дослідження, побудоване переважно на ерудиції та педагогічній інтуїції вчителя, який здійснює науковий пошук. У цьому випадку вчитель, спираючись на власний досвід, без глибокого і тривалого вивчення проблеми здійснює пошук, завдяки якому підтверджується або спростовується висунуте і первинно обгрунтоване допущення, спрямоване на удосконалення окремих аспектів процесу навчання іноземної мови.

У пробному навчанні досліджується первинна робоча гіпотеза вчителя, тобто реалізується так званий евристичний підхід, застосування якого дозволяє скоротити час на розробку шуканого варіанта режиму

навчання. План дослідження та етапи його проведення визначаються за умов значного скорочення добору можливих варіантів навчання.

Запропонований варіант вирішення методичної проблеми без зволікань проходить випробування у навчальному процесі і відразу ж оцінюється його ефективність.

Під експериментом розуміють науково поставлений дослід, заснований на ретельному вивченні варіювання явища, яке досліджується, при можливому урівноваженні всіх інших значущих факторів.

Реалізація експериментальної роботи пов'язана з висуненням гіпотези.

Гіпотезою в наукових дослідженнях називають таке припущення, котре містить нові, ще не перевірені наукою твердження, які можуть бути перевірені за допомогою вже відомих або нових, запропонованих дослідниками методів. Як правило, гіпотеза перевіряється в ході експерименту або дослідного навчання. Як сама гіпотеза, так і методи її перевірки потребують ретельного опрацювання. Гіпотеза не повинна містити суперечностей, у ній має бути чітко визначено, яким чинним положенням науки вона відповідає і що несе в собі нового – такого, що потребує доведення. Гіпотеза повинна мати пояснювальний характер – розкривати внутрішні механізми, існуючий зв'язок явищ (Е.А. Штульман).

Гіпотеза в експерименті та гіпотеза в дослідному навчанні різняться за рівнем абстрактності. До гіпотези в експерименті висуваються суворіші вимоги. В багатьох випадках дослідження потребує кількох послідовних гіпотез.

У методиці навчання іноземних мов види експериментів визначаються за трьома ознаками:

- 1) за значущістю дослідження – розвідувальний та основний / базовий експеримент;
- 2) за умовами проведення – природний і лабораторний експеримент,
- 3) за складністю організації – односерійний та багатосерійний, однофакторний та багатфакторний, прямий і перехресний експеримент тощо.

Розвідувальний експеримент, як правило, буває односерійним, небагатфакторним. За своєю організацією він наближається до пробного навчання. Основний експеримент найчастіше є природним, тобто таким, що реалізується у звичайному навчальному процесі. Проте йому може передувати лабораторний експеримент (індивідуальний або груповий), який проводиться у штучних умовах.

Природний експеримент потребує значної підготовки. Він може проводитися лише тоді, коли розроблена методика його проведення і підготовлені експериментальні матеріали.

В експерименті визначають чотири складники:

- 1) варійовані змінні величини, до яких відноситься все те, що в ході експерименту цілеспрямовано змінюється;
- 2) неварійовані змінні величини групи А (суб'єктивно неварійовані): з одного боку – це різноманітні особистісні характеристики учня, а з другого – особистісні характеристики вчителя;
- 3) неварійовані змінні величини групи Б (об'єктивно неварійовані), до яких належить усе те, що в даному дослідженні залишається незмінним (склад групи, мовний і мовленнєвий матеріал, засоби навчання тощо);
- 4) фінальні змінні величини, тобто кінцеві дані експерименту, які можуть бути використані як вихідні величини для їх подальшого опрацювання.

Експеримент, як своєрідний процес, має чотири *фази*.

Перша фаза – **організація** – охоплює такі компоненти: визначення цілей, розробка гіпотези, підготовка експериментальних матеріалів, відбір учасників експерименту.

На підготовчому етапі дослідження спочатку формулюється робоча гіпотеза, тобто первинне передбачення, згідно з яким аналізується і систематизується зібраний фактичний матеріал.

У процесі подальшого творчого аналізу проблеми робоча гіпотеза переростає в наукову гіпотезу, яка може стати теорією після її експериментального підтвердження. Експеримент вимагає не лише визначення, але й всебічного обґрунтування висунутої гіпотези, що й повинно стати об'єктом дослідження.

Друга фаза – **реалізація** – передбачає проведення запланованого експерименту, який у деяких випадках може складатися з кількох компонентів:

- передекспериментального зрізу,
- експериментального навчання,
- післяекспериментального зрізу.

Головне у цій фазі – забезпечити чистоту експерименту і домогтися його надійності.

Третя фаза – **констатація** – має своїм головним завданням виявити кількісні та якісні характеристики результатів дослідження, що складає основу для формулювання певних закономірностей. У цій фазі визначають два компоненти: обробку результатів і формулювання висновків.

Четверта фаза – **інтерпретація** – пояснення причин отриманих результатів і доведення їх надійності. До цієї фази входять такі компоненти як аналіз даних і формулювання методичних рекомендацій.

Наступний етап дослідження – впровадження результатів експерименту у практику роботи відповідних навчальних закладів. Для забезпечення чистоти експерименту використовують різні прийоми. Одні з них пов'язані з організацією дослідження, інші – з підбором учасників експерименту.

У фазі організації експерименту його варіанти можуть бути реалізовані по-різному: послідовно, одночасно або поперемінно в експериментальних і контрольних класах. Але слід зауважити, що у правильно спланованому з погляду варіативності експерименті поняття «контрольні класи» стає зайвим: усі класи, що беруть участь в експерименті, стають експериментальними і водночас контрольними стосовно один одного.

Дослідне навчання як метод наукового пошуку базується на проведенні масового навчання за запропонованою дослідником методикою. На відміну від інших методів наукового пошуку дослідне навчання дає лише сумарні показники, які, проте, характеризуються достатньою надійністю завдяки тому, що дослідження проходить у великій кількості шкіл і протягом тривалого часу. Дослідне навчання порівняно з пробним здійснюється як певна модель навчального процесу.

Дослідна робота багато в чому подібна до експерименту. Вона, як і експеримент, спрямована на перевірку гіпотези. Під час дослідного навчання вчителі працюють відповідно до науково розробленого плану, результати навчання контролюються і фіксуються, підлягають кількісному і якісному аналізу. У дослідному навчанні широко використовуються дослідні та контрольні класи.

Дослідне навчання буває різних видів залежно від його мети. Частіше воно слугує для перевірки доступності розробленої методики для масової школи. Завдяки цьому методу дослідження можна визначити можливість застосування певних теоретичних положень на практиці, тобто дослідна робота вносить суттєві зміни в методичну систему.

Методичні рекомендації, перевірені за допомогою дослідного навчання, пропонуються для впровадження у практику роботи всіх навчальних закладів цього типу.

Основні методи дослідження мають тісний зв'язок з допоміжними. Допоміжні методи дослідження у самостійному вигляді, як правило, не реалізуються. Вони є важливим доповненням або складовою частиною основних методів дослідження.

Статистичний метод дозволяє створювати статистичний еталон навчального процесу, на основі якого можна робити висновки про ефективність навчання іноземної мови.

Метод моделювання використовується для моделювання навчання іншомовного мовлення як і будь-якої іншої діяльності. Такий підхід дозволяє користуватися цінною науковою інформацією, одержаною на інших, невербальних моделях (розв'язання математичних задач, шахова гра тощо).

Метод інтерв'ю передбачає вивчення поглядів тієї чи іншої групи людей (наприклад, учителів гімназій, учнів старших класів ліцеїв тощо). Бесіда проходить у відповідності до заздалегідь розробленого плану. Відповіді фіксуються, а потім співставляються та аналізуються.

Анкетування запозичене методикою навчання іноземних мов у соціології. В методичному дослідженні, однак, воно не може застосовуватися як самостійний метод наукового пошуку у зв'язку з тим, що його результати носять суб'єктивний характер. Тому анкетування використовується як доповнення до того чи іншого основного методу дослідження. За його допомогою вивчають точки зору учнів, учителів, батьків стосовно того чи іншого питання.

Цей метод дослідження набуває відносної об'єктивності лише за умови опитування великої кількості учасників анкетування – сотень і тисяч. Ототожнення об'єктивної наукової істини з думкою більшості опитуваних є методологічною помилкою.

Укладання анкети потребує спеціальної підготовки, а її розмноження, збір і обробка результатів – копіткої праці та спеціальних умов. Методика укладання анкет проходить орієнтовно за тими ж етапами, що й розробка плану спостереження: визначення мети, формулювання запитань, вибір методики аналізу отриманих відповідей. Певні труднощі в укладанні анкети спричиняє формулювання прямих і непрямих запитань та визначення їх послідовності. Бажано, щоб опрацювання результатів анкетування проходило з використанням комп'ютерних програм.

Тестування як допоміжний метод дослідження використовується досить широко. За допомогою тестів різних типів стає можливим у порівняно короткий термін проконтролювати рівень сформованості мовленнєвих навичок і вмінь великої кількості учнів. Залежно від мети дослідження розрізняють діагностичні, прогностичні, констатуючі та змішані тести. В сучасних методичних дослідженнях найбільшого розповсюдження набули констатуючі тести, які є складовою частиною експерименту. З їх допомогою реалізують доекспериментальний і післяекспериментальний зрізи.

Бесіда експериментатора з учасниками експерименту і вчителями може суттєво доповнити уявлення про процес дослідження, про його сильні та слабкі сторони. Під час бесіди дослідник може з'ясувати питання, які не включаються до самого дослідження, але які доповнюють загальну картину експерименту.

Хронометрування як допоміжний метод дослідження широко застосовується в тих випадках, коли необхідно документально зареєструвати хід усього навчального процесу або певної його частини на уроках. У методичному дослідженні під хронометруванням розуміють фіксацію на магнітофонну або відеострічку ходу навчального процесу, завдяки чому можуть здійснюватися будь-які виміри усномовленнєвої діяльності вчителя або учнів у зв'язку з вирішенням навчальних завдань. За умови суцільного хронометрування фіксується весь хід уроку або серії уроків, на яких реалізується дослідження; при частковому хронометруванні виділяється лише одне явище, яке вивчається. Саме воно піддається ретельному кількісному та якісному аналізу згідно з метою дослідження.

У випадках, коли використання об'єктивних методів дослідження того чи іншого явища неможливе, застосовується **метод експертів**, або метод компетентних суддів. Цей метод використовується, у першу чергу, в усіх спірних випадках (наприклад, яку програму обрати, за яким підручником навчати тощо). До цього методу звертаються при необхідності оцінити особистісні якості дитини або визначити її здібності до оволодіння іншомовним мовленням.

Усі методи дослідження, як основні так і допоміжні, ефективні лише за умови їх комплексного

використання. В сукупності вони здатні забезпечити необхідну повноту і глибину вивчення проблеми. Саме тому для проведення методичного дослідження у більшості випадків використовується не один окремо взятий метод, а кілька методів у комплексі – реалізується комплексне дослідження.

Висновки. Методика навчання іноземних мов як самостійна педагогічна наука пов'язана в той же час із значною кількістю інших наук і використовує виявлені ними факти і встановлені закономірності. Лінгвістика, психологія і психолінгвістика, педагогіка знаходяться у тісному зв'язку з методикою, ніж інші науки, які вивчають мовлення чи процес передачі інформації. Тому ці науки інколи називають базовими для методики науками. Дані інших наук, суміжних з методикою, надходять до неї опосередковано через базові науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Педагогіка: навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К.: Академвидав, 2007. – 616 с.
2. Коваленко О. Концептуальні зміни у викладанні іноземних мов у контексті трансформації іншомовної освіти / О. Коваленко // Іноземні мови в навчальних закладах. – Педагогічна преса, 2003.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка: підручник / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омеляненко. – К.: Знання-Прес, 2008. – 447 с.
4. Крючков Г. Болонський процес як гармонізація Європейської системи вищої освіти / Г. Крючков // Іноземні мови в навчальних закладах. – К.: Педагогічна преса, 2004.
5. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / кол. авторів під керівн. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
6. Скуратівська М.О. Сучасні методи та технології викладання іноземних мов. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/skurativska-mo-suchasni-metodi-ta-tehnologiyi-vikladannya-inozemnih-mov-u-vischiiy-shkoli-ukrayini/>. – Назва з екрану.

И.А. ГОРОБЕЦ. МЕТОДИКА ИЗУЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ И ЕЁ ЗАДАНИЕ

Резюме. В статье раскрывается роль методики изучения иностранных языков доводится необходимость учителя иностранного языка к программированию и творению собственных продуктов с методики преподавания иностранного языка

Ключевые слова: методика, цели, методы, содержание обучения, программные продукты

I.A. HOROBETS. THE METHODOLOGY FOR LEARNING FOREIGN LANGUAGES AND ITS TASKS

The summary. In the article the role of methodology for foreign languages is considered; the necessity of foreign language teachers to programming and creation the proper products from methodology for teaching foreign language is proved.

Key words: methodology, targets, methods, the content of learning, programming products.

Рекомендовано до друку.

Д-р пед. наук, проф. О.В. Безкоровайна.

Одержано редакцією 23.06.2016 р.

УДК: 373. 5. 091. 33: 81' 249' 271

Л.А. СЕРЕДЮК

ПРОЕКТУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО СЕРЕДОВИЩА УЧНІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДИК ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Резюме: у статті розглядається методика проектування комунікативного середовища учнів засобами інтерактивних технологій при вивченні іноземної мови в загальноосвітній школі. Зміст розробки та використання інтерактивних методик на уроках іноземної мови вбачається не в ефективності новизни, оригінальності, а в підвищенні якості навчального процесу. Значення інтерактивних методик полягає в активізації пізнавальної діяльності учнів, підвищенні інтересу до занять.

Ключові слова: інформаційне освітнє середовище, інформаційний простір навчання, комп'ютерно-орієнтоване навчальне середовище, відкрите навчальне середовище, віртуальне навчальне середовище, форми інтерактивних методів навчання.

Постановка проблеми, її зв'язок з важливими завданнями. Одним з першочергових завдань викладання іноземних мов є пошук шляхів підвищення комунікативної компетенції фахівця. У центрі уваги при цьому є мовно-розумова діяльність людей, а основним об'єктом навчання є мовна комунікація, функціональні властивості мови і мовлення в їх нерозривній єдності. Завдяки висуненню на передній план комунікативного підходу до навчання іноземним мовам перед викладачем постає нова мета: засвоєння і оволодіння учнями мовою в обсязі, достатньому для формування власної думки, розуміння співрозмовника, розуміння того, що закономірності організації мови стають зрозумілими при аналізі реального функціонування мовних одиниць, при цьому велику роль відіграють як лінгвістичні, так і екстралінгвістичні фактори, цілі та досвід комунікантів» [6, 56].

© Л.А. Середюк, 2016